

En bok om olika syn på skapelsen

Av Björn Nissen

Boken *Fyra kristna diskuterar skapelse och evolution*, med Mats Selander som redaktör, kom ut 2020. Där presenterar Göran Schmidt, Krister Renard, Sebastian Ibstedt och Lars Gunther sina respektive skapelsesynen och diskuterar med varandra. De fyra representerar både kreationistiska och teistiskt evolutionistiska uppfattningar.

Jag tänker inte göra någon genomgång av hela boken, utan i första hand koncentrera mig på teistisk evolution (eller evolutionär skapelse, som en del föredrar att kalla det). Denna företräds i boken av Sebastian Ibstedt och Lars Gunther. Jag vill ge min analys av vilka argument de använder sig av, och i någon mån jämföra med Göran Schmidts kreationistiska ståndpunkt.

Boken i stort

Var och en av de fyra författarna får presentera sin grundsyn, varpå de andra tre ges utrymme för kritik av denna. Avslutningsvis får den författare det gäller svara på kritiken. Detta upprepas alltså fyra gånger, en gång för respektive författare.

Göran Schmidt representerar *ungjordskreationismen* – han tror att Gud har skapat jorden för ungefär 6000 år sedan och att han direkt skapat olika grundarter (eller ”slag” av levande varelser) som sedan varierats till dagens mångfald av olika arter. I sin argumentation betonar han olika naturvetenskapliga argument för att visa att den rådande evolutionsteorin har stora problem och att fakta stämmer bättre med kreationismen. Han diskuterar också vad som är en rimlig tolkning av bibeltexterna.

Krister Renard representerar *gammaljordskreationismen*. Han säger sig först hålla med Schmidt i det mesta utom när det gäller jordens ålder, där han tror att de gängse dateringarna i stort sett är pålitliga. Renard uttrycker emellertid att det är väldigt lite han egentligen är *säker* på förutom själva faktum att Gud har skapat: ”Som alternativ till darwinismen kan man givetvis tänka sig någon typ av programmerad evolution, där vissa (kanske för-programmerade) mutationer sker vid speciella skeenden under evolutionens gång ... En del kristna tänker sig att Gud har ingripit i vissa kritiska steg, men att resten av skapelsen har skett mer eller mindre autonomt. Det finns många möjligheter, och jag har som sagt ingen bestämd uppfattning härvidlag.” (74)¹ Min uppfattning efter att ha läst alla Renards inlägg i boken är att han lägger sig väldigt nära den linje som Ibstedt representerar. Det är tveksamt om han i det här sammanhanget ens bör betecknas som ”kreationist”, och jag kommer inte att ha mycket att säga om hans bidrag.

Sebastian Ibstedt står för en *ID-vänlig teistisk evolution*. Han tror alltså att den rådande evolutionsteorin huvudsakligen korrekt beskriver hur allt har kommit till. Han är tämligen

---

¹ Alla citat med sidnummer inom parentes är ur boken, och när kursiveringar förekommer inom citaten är de inte mina utan respektive författares.

övertygad om alla organismers gemensamma ursprung, men däremot tveksam till att den föreslagna mekanismen (mutationer och naturligt urval) räcker till som förklaring. Som *teistisk* evolutionist kan han tänka sig vissa ingripanden från Gud, antingen omärkliga eller mer direkta. Hans argumentation har två huvuddelar, en om bibeltolkning och en med naturvetenskapliga argument för gemensamt ursprung. Han anser också att intelligent design (ID) kan ha ett värdefullt bidrag att ge i de här frågorna.

Lars Gunther representerar *teistisk evolution*. Det innebär (liksom för Ibstedt) att den etablerade naturvetenskapen korrekt beskriver hur jorden och dess organismer har kommit till. Gunther ägnar mycket av sin argumentation åt bibeltolkningsfrågan – han menar att kreationismen utgår från felaktiga tolkningsprinciper. Här bygger han på en genomgång av filosofi- och teologihistoria. Han diskuterar också ID med Ibstedt.

Evolutionsteorin och teistisk evolution

Ibstedt skriver att teistisk evolution är ”ett sätt att försöka *integrera* en naturvetenskaplig teori (evolution) med ett teologiskt perspektiv” (204) vilket innebär att ”[e]volutionära processer har varit en stor och viktig del vid tillkomsten av livets diversitet och komplexitet” (205). ”Vi har diskuterat evolution som *biologisk* teori ... Det finns skäl att tro att den har varit Guds verktyg för att skapa.” (136) Gunther skriver helt enkelt att han ”accepterar den förklaring till hur arter har utvecklats som gäller inom vetenskapssamhället” (169) och menar att ”[e]volutionsteorin har utmärkt förklaringskraft” (187).

Vad säger då den evolutionsteori som Ibstedt (till stor del) och Gunther accepterar. Ja, den innefattar teorin att alla organismer är biologiskt släkt, s k gemensamt ursprung, men i övrigt får vi inte veta mycket! En sak är de dock överens om, och det är att *deras* uppfattning, teistisk evolution, inte är *naturalistisk*.

Enligt Ibstedt kan de evolutionära processerna ha kompletterats av att Gud gripit in, antingen omärkligt eller mirakulöst. ”Inte ens när man säger att mutationer är slumpmässiga är Guds styrning utesluten ... Detta innebär att en mutation (eller en kombination av mutationer) som är extremt osannolik i sig själv inte alls behöver vara osannolik om Gud bestämmer att den ska ske.” (45) Gud kan ha styrt omärkligt genom ”kvantosäkerheter”, till exempel (133). Han kan också ha gripit in direkt: ”Kanske använde Gud *både* mirakler och evolution när han skapade; bara för att evolution har varit en stor del av skapelseprocessen behöver den inte vara det *enda* sättet som Gud har verkat på.” (45) Men teistisk evolution (TE) tycks sätta vissa gränser för Guds mirakulösa ingripande i skapelseprocessen: ”Eftersom TE tillåter mirakler, kan det finnas fenomen i biologi som endast kan förklaras med övernaturlig design. TE kan tillåta detta så länge dessa fenomen inte är alltför många och omfattande.” (205) Var denna gräns går specificerar Ibstedt inte, och han förklarar inte heller varför den måste finnas.

Gunther håller inte med. Han menar i stället att Guds direkta ingripande endast skedde *i det första skapelseögonblicket*, vilket han kallar ”design av den övergripande biologiska processen” (156). Han avvisar tanken på gudsingripanden under processens gång, såväl direkta mirakler som omärkliga ingripanden (158). Han motiverar detta ställningstagande

filosofiskt och teologiskt, inte naturvetenskapligt – till exempel när han säger: ”Gud gör inte under för att imponera eller för att komplettera en inneboende bristfullhet i skapelsen. Gud gör under för att skapelsen är skadad av onda makter ... Att säga att mikrob-, växt- och djurarters uppkomst *måste* ske genom övernaturliga under är epikurism, inte biblisk världsbild. Att säga att de *kan* ske genom sådana under är självklart möjligt, men utifrån vad Bibeln lär om underverkens roll och sammanhang är det inte en förväntad tanke.” (178) Jag återkommer till Gunthers teologiska resonemang.

Är teistisk evolution en god kristen ståndpunkt?

Två av de fyra författarna förespråkar alltså att vi ska acceptera den vedertagna (och sekulära) evolutionsteorin, men med modifikationen att det är *Gud* som på ett eller annat sätt ligger bakom evolutionsprocessen. Detta väcker naturvetenskapliga frågor – hur väl bestyrkt är evolutionsteorin egentligen – och det väcker också frågor om bibeltolkning. Jag kommer att gå igenom dessa områden och särskilt se vad Ibstedt och Gunther har att säga.

Först vill jag bara konstatera att teistisk evolution för mig låter ganska *kontraintuitivt*. Å ena sidan har hela det evolutionära teoribygget ända från Darwins dagar vuxit fram för att man vill ha en förklaring där man *inte* räknar med en aktiv Gud, och där man alltså bara accepterar naturliga förklaringar. Å andra sidan ger Bibeln intrycket att tala om en i högsta grad *aktiv* Gud. Men kanske kan Ibstedt och Gunther förklara hur det här ändå går ihop – och helst också ge goda *skäl* till att acceptera den här lösningen?

Jag börjar med bibeltolkningen: ger teistisk evolution en rimlig förklaring till att första urhistorien (1 Mosebok 1-11) och särskilt själva skapelseberättelsen (1 Mosebok 1)?

Bibeltolkningen

Ingen av författarna tycks ha inställningen att bibeltexten är felaktig. De säger att den är inspirerad av Gud, men flera talar om vikten av att *tolka* texten.

Ibstedt och Gunther skriver ganska mycket om bibeltolkning. Båda lägger en betoning på att se texten i dess kulturella och historiska sammanhang. Ibstedt skriver: ”En god metod om man vill förstå en gammal text är att försöka förstå hur dess författare och ursprungliga mottagare förstod den. Bibeln innehåller många slags texter, och det är viktigt att ta hänsyn till vilken typ av genre en text är.” (116) Gunther instämmer: ”Att tolka bibeltexterna beroende på deras slag och utifrån deras tillkomstsituation är god skapelseologi. Gud möter oss som skapade och begränsade varelser där vi är. Därför talade Gud till texternas första mottagare enligt de kulturella förväntningar som de hade, inte enligt dem som vi har i dag.” (210)

Kreationister har emellertid enligt Schmidt inga problem med dessa principer. ”Att sätta bibeltexten i sitt ’kulturella sammanhang’ är naturligtvis viktigt, men jag tror att en van läsare gör det tämligen automatiskt” (138). Han håller med om att de bibliska texterna inte är ”tänkta att förstås som naturvetenskapliga sanningar” – ”naturvetenskapen är av långt senare datum”,

skriver han. ”Men det utesluter naturligtvis inte att de beskriver faktiska skeenden i termer som läsare i alla tider har förmått uppfatta och begripa.” (193)

Urhistorien annorlunda och alltså inte historia?

Ibstedt och Gunther menar ändå att kreationisternas läsning av skapelseberättelsen/urhistorien inte tar hänsyn till författarens syfte och de första mottagarnas situation. Gunther säger att ”urhistorien är av ett annat slag än resterande delen av Första Moseboken” (210). Ibstedt utvecklar detta. På sidan 118 motiverar han i fyra punkter hur urhistorien (kapitel 1-11) skiljer sig från resten av 1 Mosebok. 1) Den kan jämföras med berättelser från andra folk vid den här tiden. 2) Den innehåller skildringar som förklarar uppkomsten av seder och bruk och annat (s k etiologiska berättelser). 3) Den täcker i några få kapitel en tidsrymd av över tusen år. 4) Den handlar om hela mänskligheten. Dessa fyra punkter gäller alltså enligt Ibstedt inte 1 Mosebok 12-50.²

Några kommentarer: Punkt 2 är helt enkelt inte sann, även resten av 1 Mosebok innehåller en hel del av etiologisk karaktär. Punkt 3 och 4 är korrekta, kapitel 12-50 beskriver en viss släkts historia under loppet av några få hundra år. Men detta har ingen given relevans när det gäller historiciteten av de två delarna av 1 Moseboken. Punkt 1 är jag inte så säker på att den stämmer, det skulle väl innebära att andra kulturer inte skrev om exempelvis nomader, krig eller hungersnöd. Och i den mån den skulle stämma passar det bra ihop med punkt 3 och 4, dvs det är naturligt att flera kulturer skriver om sådant som gäller hela mänskligheten än om sådant som enbart gäller en viss släkt. Så jag kan inte se att Ibstedt har visat (och Gunther har inte försökt att visa) att urhistorien skiljer sig ifrån resten av 1 Moseboken på ett sådant sätt att den skulle sakna historik trovärdighet.

När man läser vad andra skrivit i de här frågorna vill jag betona att man inte ska missa att också läsa *bibeltexterna* noga, och då försöka att inte påverkas av vår tids sekulära syn på ursprungsfrågorna. Det handlar ju, som Ibstedt och Gunther påpekar, om att förstå hur de ursprungliga mottagarna förstod texten utifrån den kultur de levde i.

När Ibstedt och Gunther talar om de första mottagarnas förståelse leder det fram till tanken att de ursprungliga läsarna *inte* uppfattade texten som historiskt menad. Men varför? Det finns ett gap här i logiken. Varför ska texten inte förstås historiskt? Gunther har ett i grunden teologiskt argument som jag återkommer till. Ibstedt diskuterar urhistoriens och skapelseberättelsens speciella egenskaper, men han övertygar åtminstone inte mig om att detta har någon relevans för historiciteten.

Vad är skapelseberättelsens budskap?

Nåväl, om nu 1 Mosebok 1-11 är avsett att förmedla något annat än ett historiskt skeende, vad är det då författaren vill ha sagt? Gunther och Ibstedt jämför på något ställe med Jesu liknelser (54 resp 160). Det är en antydning att exempelvis skapelseberättelsen (1 Mos 1) precis som en liknelse använder ett hypotetiskt skeende för att förmedla något annat, ett bildspråk för någon

---

² Jag har delvis använt egna formuleringar för att förkorta och förenkla Ibstedts punkter.

allmän sanning. Men jag har väldigt svårt att se skapelseberättelsen som en liknelse. Dels finns det ingen antydning i texten att den skulle vara det, och dels: vad skulle den i så fall vara en liknelse eller ett bildspråk för?³

Vad menar Ibstedt och Gunther att skapelseberättelsen (eller urhistorien) avser att förmedla? Gunther skriver: "Hur tolkar jag urhistorien mer exakt, undrar kanske någon. Jag lämnar frågan därhän, dels därför att jag håller på att lära mig mer för egen del och långt ifrån är klar, dels därför att frågan inte spelar någon avgörande roll för denna boks ärende. Det räcker att veta att texternas syfte inte var att förmedla naturvetenskaplig information och att de inte ska läsas som historisk sakprosa." (184) Jag noterar att förståelsen av skapelseberättelsens innebörd inte är så viktig "för denna boks ärende". (Jaså?) Men att det är viktigt att veta vad den *inte* säger.

Ibstedt landar i den så kallade ramverkshypotesen: "En naturlig tolkning är att skapelsedagarna är arrangerade tematiskt och logiskt snarare än kronologiskt, ett ramverk för att förmedla en teologisk poäng. Den exakta tidsföljden tycks inte intressera författaren." (120) Även här ligger en betoning på vad berättelsen *inte* förmedlar, nämligen händelseföljd.

Den sista meningen i citatet är anmärkningsvärd! Bibelns första kapitel beskriver i tur och ordning vad Gud gjorde den första dagen, den andra dagen, den tredje dagen och så vidare fram till den sjätte dagen. Den sjunde dagen var han klar och vilade. Den exakta tidsföljden tycks inte intressera författaren?

När det gäller berättelsens egentliga budskap avstår alltså Gunther från att ge något förslag. Ibstedt däremot berör frågan på sidorna 120-121. Han skriver: "Att skapelsen är ett tempel innebär att Gud har den yttersta auktoriteten och kontrollen över skapelsen, att Guds boning och människans boning sammanfaller och att människan skapas för gemenskap med Gud." Han citerar också John Collins: "Textens huvudintresse är att tala om för oss att Gud gjorde den materiella världen som en plats för mänskligheten att leva i: älska, arbeta, njuta av och tillbe Gud. Den upphöjda tonen i berättelsen får läsaren att begrunda detta med hänförelse, att förundras över godheten, makten och kreativiteten hos den som gjort allt detta. Den visar också den mänskliga läsaren varför hennes kroppsliga existens är god i sig själv och ska tas emot som en gåva och välsignelse."

Med andra ord: skapelseberättelsen vill förmedla att Gud har den yttersta kontrollen över skapelsen och att människan är satt att leva i den här fysiska världen och att ha gemenskap med Gud. Det blir mest självklarheter som även ryms inom en bokstavigare läsning av texten. Inte heller kan dessa saker ha varit svåra att uttrycka mer direkt. Varför ta omvägen över ett bildspråk som ger intrycket att berätta om skeenden som åtminstone Gud måste ha vetat aldrig har inträffat? Varför sedan ge släktledning från personerna i detta bildspråk ända fram till uppkomsten av Israels folk?

---

³ Ibstedt jämför också på sidan 160 skapelseberättelsen med Uppenbarelseboken, men när man läser de två texterna ser man mycket tydliga skillnader. Uppenbarelseboken är till skillnad från skapelseberättelsen full av uppenbart symbolspråk och uttalade syner.

Gunthers kritik av kreationismens bibeltolkning

Om nu alla är överens om att de första kapitlen i Bibeln berättar om Guds storhet och människans plats i tillvaron, varför är då kreationisternas läsning av skapelseberättelsen – som helt går i linje med det – en felaktig tolkning? Att förklara detta är en huvudsak i boken för Gunther. Han ger en utförlig analys av den filosofi som han menar ligger bakom kreationisternas läsning av skapelseberättelsen.

För det första menar han att kreationistisk bibeltolkning bygger på något han kallar deism+. Deism är tanken att Gud har skapat världen men sedan inte tar del i det som sker, utan allt i världen rullar på av sig självt, ”mekaniskt” så att säga. Deism+ är enligt Gunther att ”världen rullar på enligt epikureisk atomlära, men någon gång ibland påverkar Gud den direkt” (176). Det är inte ren deism, för Gud kan göra underverk ibland, men för det mesta är han överksam. Gunther påpekar korrekt att Gud enligt Bibeln uppehåller världen och är verksam i allt som sker. Enligt honom uppstår en falsk dikotomi hos kreationisterna: *antingen* har Gud skapat mirakulöst *eller* så har han inte skapat alls. Men Gunther (och Ibstedt) säger att Gud lika väl kan skapa genom naturens ständigt verksamma krafter, eftersom han är verksam i allt.

Gunther medger att det är möjligt att Gud har skapat genom direkta ingripanden: ”Att säga att mikrob-, växt- och djurarters uppkomst *måste* ske genom övernaturliga under är epikurism, inte biblisk världsbild. Att säga att de *kan* ske genom sådana under är självklart möjligt, men utifrån vad Bibeln lär om underverkens roll och sammanhang är det inte en förväntad tanke.” (178) Det är möjligt men osannolikt. Varför är det inte en förväntad tanke? Jo, Gunther har tidigare förklarat att Gud gör under när han ”besegrar sina kosmiska fiender”, att undren har att göra med ”konfliktmotivet” i Bibeln och att detta även gällde Jesu underverk – de ”görs inte för att bekräfta att Jesus är Gud” utan som tecken på att Guds rike segrar över de onda makterna. (177-178) Eftersom Guds skapande inte handlar om någon konflikt med onda makter anser Gunther därför det osannolikt att Gud skapade direkt, mirakulöst.

Vad kan man nu säga om det här argumentet? Lyckas Gunther visa att det är osannolikt att skapelseberättelsen handlar om direkta gudsingripanden? Nej, ingenstans säger Bibeln uttryckligen att Gud *enbart* gör under när han är i kamp med sina fiender. Att Jesu under *inte* gjordes för att bekräfta att han är Guds Son motsägs direkt av Johannes 20:30-31, och kan knappast stå i motsättning till att många av hans under också visade på Guds rikets seger över onda makter. Dessutom är deism+ inte något som kreationister står för, vilket Schmidt påpekar.

För det andra säger Gunther att kreationismen präglas av en felaktig bibeltolkningsprincip, som han kallar ”konkordism”: att bibeltexterna ”uttalar sig om naturvetenskapliga och historiska händelser på ett sådant sätt att de behöver bringas i harmoni med vetenskapen” (101). Detta leder till att kreationisterna ”strävar efter största möjliga literalism och tolkar texten bildligt bara när man är nödd och tvungen” (181). Men så uttrycker sig inte Schmidt. Han skriver att ”Gud har agerat genom direkta ’övernaturliga’ ingripanden när detta tydligt framgår av bibeltexten och genom ’naturliga’ skeenden när sammanhanget tyder på det”

(193). Gunther menar alltså att kreationisterna läser in underverk i skapelseberättelsen därför att deras filosofi och bibeltolkningsmetodik tvingar dem till det, medan Schmidt förnekar att det är så han läser skapelseberättelsen. Vilken av dem förstår bäst hur Schmidt tänker?

Eftersom jag själv är kreationist, kan jag bara konstatera att Gunthers kritik åtminstone inte drabbar min bibeltolkning. Och hans resonemang om hur Gud gör under är svagt, för att inte säga felaktigt begränsande.

Sammanfattning om bibeltolkningen

Jag har valt att koncentrera mig på argumentationen från teistisk evolution, och inte skrivit så mycket om Schmidts och kreationisternas bibeltolkning. Ibstedt och Gunther skriver mest för att motivera att en historisk läsning av skapelseberättelsen/urhistorien är felaktig. Mycket av det de skriver är självklarheter, som inte bevisar det som det ska bevisa. Att man måste ta hänsyn till författarens intentioner och de ursprungliga mottagarna bevisar inte att syftet och den ursprungliga förståelsen av texten var ohistorisk. I den mån de kommer med argument utöver detta är det i mina ögon svaga argument.

Schmidt menar att det som ligger bakom teistiska evolutionisters tolkning av skapelseberättelsen inte kommer från själva bibeltexten: ”utan en tydlig agenda skulle ingen komma på tanken att texterna om skapelsen och syndafloden *inte* beskriver faktiska händelser i kronologisk ordning” (137). Ibstedt och Gunther menar tvärtom att det är just en korrekt läsning av *texterna* som får dem att utesluta en historisk innebörd (för Ibstedts del åtminstone i väsentliga delar⁴). Att koppla bort kronologin löser enligt Ibstedt ”flera frågeställningar som plågar en kronologisk tolkning som exempelvis var ljuset kom ifrån de första tre dagarna när solen skapas först på fjärde dagen. Om författaren återberättar händelser tematiskt snarare än kronologiskt försvinner många sådana svårigheter med texten.” (120) Solen den fjärde dagen är en känd (och intressant) problematik, men vilken mängd av andra detaljer ”plågar en kronologisk tolkning” av texterna? Är det obefogat av mig att misstänka att många av dem är kopplade inte i första hand till texten utan till berättelsens dåliga passform i relation till dagens etablerade vetenskap?

Vad lär vi oss då från naturvetenskapen i de här frågorna?

De naturvetenskapliga argumenten

Gemensamt ursprung

Schmidt lyfter fram flera argument mot att alla organismer skulle vara släkt: s k konvergent evolution hos fladdermöss och tandvalar respektive hos vargar och pungvargar (21-23); några av hans punkter på sidan 191 är också relevanta här, till exempel att det förekommer olika genetiska koder hos olika organismer, att man inte kunnat förklara övergången från encelliga till flercelliga varelser, eller uppkomsten av nya organisationsplaner för djur (”den kambriska explosionen”).

---

⁴ På sidorna 133-136 för Ibstedt ett resonemang om hur berättelsen om Adam och Eva skulle kunna förenas med en mer bokstavlig läsning av bibeltexterna. Jag finner förklaringen ganska krystad. Det verkar också Gunther göra (155).

Vilket gensvar får han på sina argument? I stort sett svarar ingen av de andra författarna på Schmidts i mina ögon ganska breda argumentation. Den ende som tar upp frågan är Ibstedt, som för fram tre egna mer begränsade argument för gemensamt ursprung (123-128). Schmidt svarar på detta (138-143) och Ibstedt svarar i sin tur på det (161-163). Det mesta av Ibstedts argumentation handlar om den tänkta övergången från apor till människor.

Det jag ser i boken är alltså att de enda som diskuterar argument för och emot teorin om gemensamt ursprung är Schmidt och Ibstedt. Schmidts argumentation är bredare än Ibstedts, men Ibstedts punkter blir diskuterade mer i detalj. Om han har rätt (jag tar inte ställning till det) har han visat att det är sannolikt att människor och apor är biologiskt släkt. Han har inte visat på sannolikheten för gemensamt ursprung för *alla* organismer. Schmidt har fört fram argument mot detta, men ingen annan kommenterar dessa. Till slut: Även om gemensamt ursprung för alla organismer skulle göras sannolikt utgör denna teori ingen egentlig evolutionsteori, såvida man inte har något konkret att säga om mekanismer (fysikaliska processer) för evolutionen. Låt oss alltså gå in på den frågan

Mekanismer för evolutionen

Den enda naturliga process/mekanism för evolution som jag känner till att vetenskapen tydligt har beskrivit är mutationer och naturligt urval.⁵ Schmidt, Renard och Ibstedt verkar överens om att denna i sig är otillräcklig för att förklara den biologiska mångfalden (Schmidt 18-20, Renard 68, Ibstedt 129). Gunther behandlar inte frågan, men uttrycker att han är allmänt nöjd med evolutionsteorin och den etablerade vetenskapen (187).

Ibstedt diskuterar också andra möjliga mekanismer och räknar upp flera biologiska processer som är verksamma i dagens organismer (129-130). Han undrar om de också kan förklara *uppkomsten* av organismer och landar i: ”Vi vet fortfarande förhållandevis lite om vilka mekanismer som skaparen har använt sig av och som nu är verksamma i naturen. Kanske kan de nyupptäckta processerna visa sig ha stor förklaringskapacitet; kanske är de helt otillräckliga.” (130) De naturliga processer han beskriver är sådana som forskarna håller på och upptäcker i nu levande organismer. Vi vet ingenting om hur processerna har uppkommit, och Ibstedt medger att vi inte vet om de överhuvudtaget kan förklara hur något genuint nytt i den biologiska världen har uppstått.

Man kan tycka att evolutionsteorins problem på det här området också skulle innebära ett problem för dem som har förtroende för evolutionsteorin. Men Ibstedts generella svar till Schmidt är att denne missar att Ibstedt inte är naturalist. Jag återkommer till detta.

Lars Gunther och naturvetenskapen

Gunther är den som minst av alla diskuterar den naturvetenskapliga sidan av evolutionsteorin. Han anger på sidan 187 tre huvudskäl till att tro på biologisk evolution. Kortfattat: 1)

---

⁵ ”Tydligt beskrivit” i bemärkelsen att man generellt förklarar vad det är som sker och hur processen kan ha en evolutionär verkan. Däremot finns det inga konkreta förslag på *vilka* mutationer som skulle ligga bakom framväxten av olika biologiska strukturer eller olika typer av organismer.

Evolutionsteorin har utmärkt förklaringskraft (han utvecklar inte detta i detalj). 2) Vetenskapssamhället är pålitligt och i stort sett överens i den här frågan. 3) Kreationistiska företrädare är generellt ofta opålitliga (han ger några exempel på det i boken). Dessa argument förefaller mig synnerligen svepande. Är evolutionsteorin så fastlagd att man i en diskussion med *evolutionskritiker* inte behöver svara på deras argument?

När Schmidt tar upp åtta viktiga punkter där evolutionsteorin inte har några förklaringar (191) svarar Gunther: ”GS lyfter in en standardlista av förmodade invändningar mot evolutionen. Det fungerar i sammanhanget som en gish-galopp, uppkallad efter Duane T Gish (1921-2013). Han var viktig för ungjordskreationismen under 1970- och 1980-talen ... Gish pepprade sina debattmotståndare med felaktiga påståenden, men att bemöta dem krävde mer tid än debattformatet medgav. Knepet lever kvar, och det är ett av skälen till att jag saknar förtroende för ungjordskreationismen som rörelse.” (210)

Gunther insinuerar alltså att Schmidts påståenden (att evolutionsteorin inte har några förklaringar på de punkter han tar upp) är felaktiga. Han anger inga som helst skäl för detta. För att vara en diskussion om evolutionsteorins svagheter och förtjänster är det lite magert... Och då har jag uttryckt mig snällt.

Om Intelligent design

Gunther kommer också in på den naturvetenskapliga sidan när han diskuterar intelligent design (ID) med Ibstedt. Jag har läst om detta i många år och ser att medan Ibstedt vet vad han pratar om har Gunther inte särskilt väl satt sig in i ID.⁶ Han förväntar sig att ID-förespråkare ska uttala sig om *på vilket sätt* designen kommit till, och bedömer ID utifrån om förespråkarna verkar tänka sig design i det första skapelseögonblicket eller även senare. Det förstnämnda är acceptabelt, det andra inte (156-157, 158). Ibstedt påpekar helt korrekt att ”ID-teorin gör anspråk på att vara en vetenskaplig teori för att *identifiera* design i naturen, men den säger ingenting om mekanismerna för hur artefakterna har uppkommit” (205).

Utan att direkt tala om ID tar Schmidt upp argument för att strukturer och organismer är medvetet designade: funktionaliteten i människokroppen och i genomet (23-24), samspelet av gener och molekylära strukturer i cellen, eller mellan organ i kroppen (191), samt den hierarkiska uppbyggnaden av levande organismer (”Cellorganeller bygger upp celler som bygger upp vävnader som bygger upp organ som bygger upp organsystem som bygger upp individer”, Schmidts not 3 på sidan 237).

---

⁶ På sidan 215 genomför Gunther en sågning av ID-forskaren Douglas Axe som bara understryker Gunthers dåliga förståelse av ämnet. Han har hämtat sin information från The Panda's Thumb, en ID-kritisk blogg, och inte heller den har förstått att Axes experimentella resultat inte går att jämföra med de experiment av Rawcliffe som hänvisas till. Axe drar slutsatser om *alla* potentiella proteiner av en viss storlek. Rawcliffe har i sitt experiment begränsat sig till en *mindre mängd* potentiella proteiner, och dessa har han tillverkat utifrån *redan existerande* gener. Gunther verkar inte ens ha tänkt på att Axes artikel faktiskt togs in i en vetenskapligt prövad biologisk tidskrift. (Notera att det inte är Rawcliffe som kritiserar Axe i bloggen, utan någon som använder Rawcliffes experiment på ett felaktigt sätt.)

”Vi är inte naturalister”

När Schmidt kommer med relevant kritik mot dagens evolutionsteori – den som både Ibstedt och Gunther uttrycker förtroende för – är Ibstedts reaktion: ”Tyvärr riktas kritiken huvudsakligen mot naturalistisk evolution, inte mot evolutionen som Guds verktyg. Den missar därför till stor del målet.” (44) ”GS:s kritik mot evolutionen blir därför tämligen tandlös: Den drabbar naturalistisk evolution, inte evolution som ett gudomligt redskap. En allvetande och allsmäktig Gud kan utan svårighet använda evolutionära processer oavsett hur osannolika de vore om han *inte* gjort det” (46). Gunther verkar ha samma inställning: ”Min andra fråga är *om vem* som GS skriver? Inte om mig i alla fall. Inte om skribenterna på *BioLogos*. Inte om de tiotusentals bibeltroende naturvetare som är verksamma inom *The American Scientific Affiliation* ... Det är som om han argumenterade med en nyateist och inte en kristen som tror att Guds syften inte hotas av evolutionen.” (48-49)

Ibstedt och Gunther har naturligtvis rätt i att man måste ta hänsyn till att de är gudstroende. De uttrycker också tro på att Gud gör under och att Jesus har uppstått från de döda. Men innebär detta att all kritik mot den sekulära evolutionsteorin (som även i deras ögon är naturalistisk) är irrelevant i den här diskussionen? Jag är inte så säker på det. För Gunthers del är det ganska uppenbart att det är relevant kritik han viftar bort. Han tror att Guds direkta ingripande begränsas till det första skapelseögonblicket, och att Gud skapade världen på ett sådant sätt att den sedan *naturligt* kunde utvecklas så som dagens vetenskap beskriver det. Då *måste*, som jag ser det, all kritik av dagens naturalistiska evolutionsteori vara relevant i en diskussion med Gunther.

Ändå konstaterar Gunther bara: ”Evolutionen är till sin mekanism slumpmässig i varje enskild förändring som sker, men genom att processen fyller alla biologiska nischer är slutresultatet i form av obeskrivlig biologisk mångfald och människor med stor hjärnkapacitet, talförmåga och möjlighet att skapa kulturer oundvikligt ... Teleologi (mål) och slump kan förenas.” (179) Lägg märke till att Gunther förutsätter det som ska bevisas: att evolutionen fyller alla biologiska nischer. Förutom den naturvetenskapliga frågan om naturen verkligen fungerar så – en fråga som Gunther trots Schmidts frågor inte tar tag i – väcks här också en filosofisk frågeställning: Är det ens i princip möjligt att skapa så att det genom en fullständigt slumpmässig process *måste* bli på ett visst sätt?

När det gäller Ibstedt är det mer komplicerat. Dels öppnar han för omärkliga gudsingripanden, exempelvis kvantfysikaliskt. Det ser ut som slump, men Gud har styrt det. Dels öppnar han också för ett fåtal direkta gudsingripanden. Med de tilläggen till evolutionsteorin är det befogat att betona att man inte står för naturalism, och att kritik mot en naturalistisk evolutionsteori inte träffar mitt i prick. Men Ibstedts lösning har sina egna problem.

För det första har Ibstedt själv varit inne på att evolutionsteorin inte har erbjudit någon nöjaktig mekanism som kan förklara evolutionen. Innebär det att den teistiska evolutionen

”räddar” en annars obestyrkt evolutionsteori?⁷ Jämför med det Ibstedt skriver om Schmidts kritik: ”Genom att korrekt påpeka att något är omöjligt enligt en naturalistisk världsbild drar han en felaktig slutsats att det även är omöjligt enligt en kristen världsbild.” (46) Betyder det alltså att den sekulära evolutionsteorin endast kan fungera utifrån en kristen världsbild? Bör forskningen ta hänsyn till detta?

För det andra har vi de omärkliga gudsingripandena, kanske genom kvantosäkerheter. Hur många sådana ingripanden behövs? Förmodligen ett oerhört stort antal: det krävs en mängd små mutationer vid varje större steg inom utvecklingen, och dessa större steg måste ha varit väldigt många med tanke på den stora rikedom av olika typer av organismer. Vid varje sådan gynnsam mutation ska Gud alltså osynligt ha styrt, eftersom slumpmässigt uppkomna gynnsamma mutationer är extremt sällsynta. Annars blir evolutionsteorin alltför osannolik. Handlar det då fortfarande om dagens etablerade evolutionsteori eller talar vi om en ny teori?

För det tredje har vi eventuella direkta ingripanden av Gud, mirakler i skapelseprocessen. Som vi har sett bör sådana enligt Ibstedt ha varit ganska få. Inte ens livets uppkomst är i hans ögon ett säkert exempel på ett direkt gudsingripande (163). Varför bara några få direkta gudsingripanden? Förmodligen därför att varje sådant ingripande innebär ett avbrott i evolutionsprocessen. Men varför försvara en oavbruten evolutionsprocess? Jag ser inget skäl som *kristen* att föredra omärkliga gudsingripanden framför ett direkt Guds skapande, när dagens evolutionsteori inte har något säkert att säga alls om hur evolutionen skulle ha gått till.

Eftersom Ibstedt är positiv till intelligent design – och väl insatt, vill jag tillägga – torde han inte mena att tankarna om medveten design av biologiska strukturer enbart är en fråga om *tro*, som inte har något med det vetenskapliga arbetet att göra. Det är väl känt att ID, lika mycket som kreationism, är utdömt inom dagens västerländska vetenskap. Jag håller med Ibstedt om att ID i själva verket är vetenskapligt robust, men i vår kultur har han här en rejäl uppförsbacke. Även om jag på väsentliga punkter inte delar Ibstedt uppfattningar vill jag ärligt önska honom lycka till att i sitt vetenskapliga sammanhang stå för den övertygelse han ändå förmedlar, nämligen att ID är en vetenskaplig teori som bör tas på allvar.

Slutord

Jag har redan i avsnittet ”Gemensamt ursprung” beskrivit hur Schmidt för fram ett bredare naturvetenskapligt resonemang än de andra författarna, och att han på många punkter inte får något svar. Renard och Ibstedt medger på något ställe att sådana här argument har tyngd, men det tycks inte påverka deras grundinställning särskilt mycket. Så en intressant fråga blir: Varför handlar boken så pass mycket om bibeltolkning och så pass lite om naturvetenskap?

Jag har också noterat att alla författare utom Gunther ser stora problem i dagens etablerade naturalistiska evolutionsteori, åtminstone när det gäller mekanismerna för evolutionen. Hur kan vi då veta att det *finns* en process i naturen som driver evolution? Alla processer vi känner

---

⁷ Gemensamt ursprung i sig är ingen ursprungsteori om man inte kan ange en naturlig process som kan förklara uppkomsten av de olika organismerna.

till och har kunnat undersöka (eller håller på att lära oss om) är antingen sådana som bryter ner, inte bygger upp (som Schmidt skriver om mutationer och naturligt urval på sidan 20), eller konstruktiva processer som redan finns hos enskilda organismer. Som Ibstedt påpekar vet vi för lite om dessa processer för att veta om de är tillräckliga för att förklara uppkomsten av *nya* typer av organismer. Det är fullt möjligt att ”evolutionsprocessen” är ett icke-ting, ett ord för något som inte existerar.⁸

Vidare uppvisar naturen många väsentliga luckor som evolutionsteorin i dagens läge inte kan förklara. Schmidt nämner några på sidan 191, sådant som uppkomsten av flercelliga organismer, av djurstammarna (”kambriska explosionen”), av sexuell fortplantning och av olika komplicerade biologiska strukturer. Vetenskaplig forskning har upptäckt och håller på att upptäcka många intressanta saker, och jag ser ingen anledning att tvivla på dagens vetenskapssamhälle när man har torrt på fötterna. Men när det gäller förklaringen till hur den biologiska världen har uppkommit ser jag mest gissningar och antaganden. Varför anstränga sig att anpassa sin bibeltolkning till det?

Jag har inte alls gått in på frågan om jordens ålder, något som också diskuteras i boken. Visserligen tror jag att ungjordskreationismen kan försvaras även på den här punkten, men min bedömning är att det måste vara ett senare steg i resonemanget. Alldeles oavsett frågan om jordens ålder måste man först ta ställning till om Gud har skapat organismerna direkt eller indirekt, och hur svag eller stark dagens evolutionsteori är – och dessutom vad som är en rimlig förståelse av Bibelns tidiga kapitel.

Utifrån den här boken vill jag inte påstå att Sebastian Ibstedt och Lars Gunther ger ett starkt försvar för teistisk evolution/evolutionär skapelse. Deras kritik av en kreationistisk läsning av skapelseberättelsen består mer av förnekanden av att urhistorien ska läsas som verklig historia än av goda skäl för en annan tolkning. De naturvetenskapliga argumenten sträcker sig i bästa fall till att människor och apor skulle kunna vara släkt, och hur det har gått till eller vad evolution egentligen är för process får vi inte veta. Det finns i vår kultur en slags respekt för vetenskap som inte kan se skillnad på vetenskap och naturalistisk spekulering. (Här vill jag tillägga att jag inte räknar in Ibstedt i detta. Han verkar ärligt brottas med frågorna, och uttrycker också en förståelse ”åt båda hållen”.)

---

⁸ Vilket skulle kasta nytt ljus över påståenden som ”Gud har använt evolutionen som ett redskap för att skapa”. Frågan blir då: Vilken ”evolution”?